

מילין יקרין נגדות אור ועובדין טבין ממעיון החיים נהודין לשעה ולדורות

משולחנא דמלכא

של רבני הגדול רבן של ישראל

הרב"ק מרן הגה"ק הגאב"ד זצוקללה"ה זיע"א

מרא דארעא קדישא - בעל "שערי טוביה"

פרשת במדבר • הג השבועות תשפ"ה

גליון מורחב
לרגל חג השבועות

פרשת השבוע

וימת נדב ואביהוא לפני ה' בהקריבם אש זרה וגו' ובנים לא היו להם (ג ד)

כבר דקדקו קמאי להבין פשר אוסרו ובנים לא היו להם, ובגמרא אמרו (יבמות סד.) הא היו להם בנים לא מתו.

ובשבט סופר (פרשה זו) פירש כי חטא נדב ואביהוא היה מה שפרצו את גבולם והעפילו לעלות לפני ה', לראות את אשר לא ניתן רשות לאדם לראות, והטעם שהגיעו למדרגה זו ורצו לעלות עוד יותר הוא מפני שלא השלימו רק את עצמם, ותמיד עלו ונתעלו ממדרגה למדרגה, עד שפרצו לעלות יותר מדאי, וכל זה מפני שלא היו להם בנים, ולא היו צריכים ללמד ולהשלים את בניהם, לכן יכלו להגיע למדרגה רמה ביותר עד שנכנסו יותר מדאי, הא אם היו להם בנים לא מתו, כי אז היו צריכים לטפל בגידול בניהם ולהשתדל בהשלמתם, והיה זה מעכב קצת את השלמתם והתעלותם, ולא היו מגיעים לידי כך, לעלות יותר מדאי, עכ"ל.

והמורם מזה, אשר באמת לא בזה חפץ ה', שישלים האדם את עצמו בלבד ויתעלה הוא לבדו למעלה רום, אלא עיקר רצונו משוכני בתי חומר שידאגו גם להשלמת זולתם ובניהם אחריהם, שגם הם יתקרבו לה' ולתורתו, וכמאמר החתם סופר זצ"ל בענין ההבדל בין אברהם אבינו ע"ה לחנוך, שחנוך התבודד ופרש מכל העולם ואנשי דורו, ויתהלך חנוך את האלקים (בראשית ה, כד), הוא לבדו, עד שעלה ונתעלה להיות מלאך (עי' רמבם יונתן שם), ובאמת גם אברהם אבינו היה יכול לבוא למדרגה זו, אך הוא ידע שלא זה

עיקר התכלית הנרצה מאתו ית', אלא שישפיע האדם גם על זולתו, לפרסם אמונת אומן בעולם, ועל זה משבחו המקום (שם יח, יט) כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושטרו דרך ה', היינו כי היה ביכולתו לפרוש מן העולם ולהתעלות הוא עצמו במעלות העולות בית אל, אבל הוא השכיל לוותר על כל המדרגות הנשגבות בשביל להתעסק עם בניו וביתו אחריו, להבטיח שגם הם יעבדו את ה', אף שע"י העסק עמם נתעכבה השלמות והתעלות הוא.

בסגנון אחר קצת שמעתי לפרש, כי חטא נדב ואביהוא היה מה שהקריבו אש זרה לפני ה', היינו שנהגו בהתנהגות חיצונית, בלהבת אש קודש, יותר מפנימיות מדרגתם, שזה מכונה 'אש זרה', כי היא זרה אצלם, ואינה הולמתם, אמנם דבר זה נחשב לאדם חטא רק בשאין לו בנים, אבל אם יש לו בנים וצריך להשפיע עליהם, אז רשאי ונכון הדבר שיתנהג בהתלהבות חיצונית אף אם אינו מותאם לגמרי לפנימיותו, כי בדרך זו בנקל יוכל לחנך את בניו, להשפיע עליהם ולעורר לבבם לדרך ה' ותורתו, וזוהי הדגשת הכתוב, שכל התביעה על נדב ואביהוא 'בהקריבם אש זרה לפני ה' היא רק מפני ש'בנים לא היו להם', הא אילו היו להם בנים לא היה בזה חסרון ועוולה כלל, להצית אש להבה חיצונית כדי להשפיע על הבנים.

וזו הערה נכונה בחינוך הבנים, כי עיקר ההשפעה על הבנים הוא מטה שרואים לגדל עיניהם, כמו שאמר הר"ק **מבעלזא** זצ"ל בשם **האר"י הקדוש** ז"ל (ליקוטי תורה פר' נצבים) על הכתוב (דברים כט, טו) הנסתרות לה' אלקינו והגלות לנו ולבנינו, הנסתרות היינו הידאה והאהבה שהם בלב, זה גלוי וידוע לה' אלקינו, והגלות היינו עסק התורה והמצוות מעשיות הנגלים לכל, הם הם לנו ולבנינו עד עולם, על כן יש לעשותם באופן הראוי והנכון, שיתעוררו על ידם הבנים וילמדו מאתנו לעשות את כל דברי התורה הזאת.

קבלת התורה

משא מרן רבנו זיע"א בגדל קדושת לימוד התורה
נעילת חג השבועות שנת תשס"ד

גם עולם הגשמי קיים רק בזכות התורה

בכל בוקר בתפילת שחרית אומרים (ובא לציון): "ברוך הוא אלקינו שבראנו לכבודו, והבדילנו מן התועים, ונתן לנו תורת אמת, וחי עולם נטע בתוכנו. הוא יפתח לבנו בתורתו, וישם בלבנו אהבתו ויראתו, ולעשות רצונו ולעובדו בלבב שלם".

איתא בגמרא (פסחים סח.) רבי יהושע לטעמיה דאמר שמחת יום טוב נמי מצוה היא, דתניא רבי אליעזר אומר אין לו לאדם ביום טוב אלא או אוכל ושותה או יושב ושונה, רבי יהושע אומר חלקו חציו לאכילה ושתיה וחציו לבית המדרש, ואמר רבי יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו כתוב אחד אומר (דברים טו, ח) עצרת לה אלקיך, וכתוב אחד אומר (במדבר כט, לה) עצרת תהיה לכם - רבי אליעזר סבר או כולו לה או כולו לכם, ורבי יהושע סבר חלקו חציו לה וחציו לכם. א"ר אלעזר הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם, מאי טעמא יום שניתנה בו תורה הוא.

רבי אליעזר ורבי יהושע חולקים בביאור פסוקי הימים טובים שבהם מצינו סתירה, פעם אחת נכתב לה ופעם אחד לכם. רבי אליעזר אומר שיש שתי אפשרויות שבהם יכול האדם לבחור בעבודת ה' - או שעושה את ה' כולו לה בתורה ועבודה, או שעושה ה' כולו לכם באכילה ושתיה. ורבי יהושע אומר שמחלקים את היום טוב, חציו לה וחציו לכם.

ויש מקום להתבונן בזה, אליבא דרבי אליעזר דס"ל דמקיים שמחת י"ט על ידי שיושב ושונה, לכאורה, האיך מקיים בזה מצות 'שמחת בתך', אלא ודאי הביאור בזה, דמי שעוסק בתורה כל היום כולו, איך לך שמחת י"ט יותר מזה.

ויתבאר הענין ע"פ דברי הגמ' בנדרים (נדרים לב.) דאמר ר' אליעזר גדולה תורה שאילמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר אם לא בריתי יצטם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתו וגו', והיינו, אילו לא קיבלו בני ישראל את התורה בזמן סתן תורה במעמד הר סיני, לא היה יכול להתקיים יותר העולם הגשמי, על כן הכל מודים בעצרת דבעי' נמי לכם, כי גם הגשמיים תלויים בתורה, ואילמלא התורה לא נתקיימו אף הדברים הגשמיים.

וכמו דאיתא בגמרא (שם) רב יוסף ביזמא דעצרתא אמר עבדי לי עגלא תלתא אמר אי לא האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא, רב יוסף אמר בחג השבועות שחטו לי עגלה מובחרת, הנולדת שלישית לבטן אמה, כי אמר אי לא האי יומא של קבלת התורה שגרם שאלמד תורה ואחרותם - הרי כמה אנשים הנקראים כמוני יוסף איכא בשוקא, היו מוצאים בשוק, כי לא היה הבדל ביני ובינם, אלא הייתי בדרגתם!

וכן ראיתי בשו"ת בגין שלמה להגאון רבי שלמה מזוילנא זצ"ל (סימן לב ד"ה ובסקום) שכתבאר הא דבעצרת כולם מודים דבעינן נמי לכם, בא ללמדנו שכל העולם הגשמי עומד רק בזכות התורה, שהתורה אינו רק דבר רוחני, אלא גם כל עולם הגשמי עומד מכה התורה, וזהו הכל מודים בעצרת בעינן נמי לכם, היינו שזכות לימוד התורה מחייה את כל העולמות - עולם הדוחני ועולם הגשמי.

"נותן התורה" לשון הווה - קבלת התורה כל יום מחדש

איתא בטור (אורח סי' סז) וז"ל: ועוד יש ברכה אחרת על התורה: "בא"י אמה אשר בחר בו מכל העמים ונתן לנו את תורתו, בא"י נותן התורה", ויסין בברכתו על מעמד הר סיני, אשר בחר בו מכל העמים, וקרבנו לפני הר סיני, והשמייענו דבריו מתוך האש, ונתן לנו את תורתו הקדושה, שהיא בית חיינו, כלי חמדתו שהיה משתעשע בה בכל יום, ע"כ.

מהא דאנו מברכים 'נותן התורה' לשון הווה, ולא 'נתן' התורה מלשון עבר, אנו למדים כי בכל יום ויום כביכול מתקיים נתינת חדשה, ואף עתה 'נותן' לנו את התורה, ובכל יום ויום יש נתינת חדשה.

ועוד איתא בטור (שם) וז"ל: ואין לחתום: בא"י למדני חוקיך, שאינה לשון ברכה והודאה לשעבר, אלא לשון בקשה, ודוד דרך בקשה אמר, ה' שאתה ברוך, למדני חוקיך, ע"כ. היו כאלו שגרסו לסיים את הברכה: ברוך אתה ה' למדני חוקיך, במקום נותן התורה, וכתב הטור שאין גורסים כן יען שלמדני חקך אינו לשון ברכה והודאה לשעבר, אלא הוא לשון בקשה.

וכתב הב"ח (ד"ה ועוד יש ברכה) וז"ל: דקשיא ליה דלא מצינו שתי ברכות מענין אחד על מצוה אחת כגון הכא שטברכין לעסוק בתורה וכו' בא"י המלמד תורה לעמו ישראל, ויש חותמין ברוך אתה ה' נותן התורה, וחוזרין ומברכין אשר בחר בנו וכו' בא"י נותן התורה. ומתוך, דברכה ראשונה היא כשאר ברכה שטברכין על המצוה, וכן כאן טברך לעסוק בדברי תורה על מצות עסק התורה, ומסיים והערב נא וכו', והוא לפי שהקב"ה עוזר ותומך לכל העוסק בתורה ומלמד אותו להבינה על בוריה, ולכן מבקשים ממנו יתברך ואומרים והערב נא וכו' בא"י המלמד תורה לעמו ישראל, ע"כ.

הב"ח מביא את דברי הטור, דחוקשה להטור מה שטצאנו במצות ברכת התורה שטברכין ב' ברכות א' לעסוק בדברי תורה והערב נא וכו' בא"י המלמד תורה לעמו ישראל, ב' אשר בחר בנו מכל העמים וכו', בא"י נותן התורה, והוא דבר מחודש במצוה זו, שלא מצאנו בשום מצוה אחרת שיהא מברכים שתי ברכות על מצוה אחת.

הברכה על מצות לימוד התורה

ועל כך ביאר הטור, דהברכה הראשונה היא הברכה שטברכין על עצם המצוה, כשאר מצוות שטברכין עליהם ברכה אחת. וברכתה, לעסוק בדברי תורה, על מצות לימוד התורה, וממשיך בברכת והערב נא וכו' לפי שהקב"ה מסייע לו, ותומך לכל עוסק בתורה, ומלמד אותו להבינה על בוריה, ולכן מבקשים ממנו יתברך

השנייה להודות לו יתעלה על מעמד הר סיני וכו'. ומסיים בה בא"י
נותן התורה, כלומר נותן התורה כלי חסדתו מתוך האש כאמור,
ע"כ.

שברכת נותן התורה אינה ברכה שנייה על אותו ענין, דהא לא
מצאנו בשום מצוה שיברכו עליו שני ברכות, אלא הברכה השניה
הולכת על מצוה אחר, והיא המצוה שנצטוונו שנזכר תמיד ולא
נשכח את מעמד הר סיני, שבו קרבנו המקום לעבודתו ולתורתו.
וברכה זו היא שבח והודאה על זה.

וידועים דברי הב"ח בתחילת הסימן (אורח חיים סי' טז), שכתב
באריכות לשונו בענין ברכת התורה, וז"ל: איכא לתמוה טובא למה
יצא כזאת מלפניו להענישם בעונש גדול ודם כזה על שלא ברכו
בתורה תחלה שהוא לכאורה עבירה קלה, ונראה דכוונתו ית' מעולם
היתה שנהיה עוסקים בתורה, כדי שתתעצם נשמתנו בעצמות
ורוחניות וקדושת מקור מוצא התורה, ולכן נתן הקב"ה תורת אמת
לישראל במתנה שלא תשתכח מאתנו, כדי שתתדבק נשמתנו
וטפינו רמ"ח איברים ושס"ה גידין ברמ"ח מ"ע ושס"ה לא תעשה
שבתורה. ואם היו עוסקים בתורה על הכוונה הזאת, היו המה מרכבה
והיכל לשכינתו יתברך, שהיתה השכינה ממש בקרבם כי היכל ה'
המה, עכ"ל.

המהר"ם שיק בשליחות הר"י מבעלי התוספות

וזהו הכוונה של חג השבועות, שביום זה מתאחדים כלל
ישראל עם התורה הק'. והוא כמסופר על מרן המהר"ם שיק ז"ע
שהיה ידוע כמתמיד עצום, ולא היו יכולים להפסיקו באמצע
לימודו. פעם היתה אשת ר' לייב טעלער ז"ל 'מקשה לילד', ובא
בעלה ודפק בחזקה על החלון באמצע לימודו, ופתח המהר"ם שיק
את החלון ושאל למבוקשו, והתנצל ואמר שזהו מצב של 'פיקוח
נפש' ומבקש שהרב יתפלל על זוגתו. וענה המהר"ם שיק 'אלמד
שוב פעם את התוס' לזכותה! וסגר את החלון. והנה ר' לייב טעלער
ז"ל נשאר עומד שם, וראה איך שהמהר"ם שיק לומד בעיון גדול
איזה דיבור בתוס', ואחר כעשרה רגעים פתח את החלון, ואמר:
'הר"י בעל התוס' שולח לך ברכת מול טוב' ... ואכן ילדה האשה בן
למול טוב, ודורותיו של הילד הזה קיימים עד היום, ואני אף הייתי
סנדק אצל אחד מהם.

ומשמעות הדבר הוא, שהלומד תורה בהתמדה, מתאחד עם
התורה, עד שבזכות לימודו יכול להביא ישועה לאדם אחר.
וממשיך הב"ח ז"ל: ובקרבם ממש היתה השכינה קובעת דינתה,
והארץ כולה היתה מאירה מכבודו, ובוה יהיה קישור לפמליא של
מעלה עם פמליא של מטה והיה המשכן אחד, אבל עתה שעברו חוק
זה שלא עסקו בתורה כי אם לצורך הדברים הגשמיים להנאתם, לידע
הדינים לצורך משא ומתן, גם להתנאות להראות חכמתם, ולא
נתכונו להתעצם ולהתדבק בקדושת ורוחניות התורה, ולהמשיך
השכינה למטה בארץ כדי שתעלה נשמתם למדרגה גדולה אחרי
מיתתם, הנה בזה עשו פירוד שנשתלקה השכינה מן הארץ ועלתה לה
למעלה, והארץ נשארה בגשמיותה בלי קדושה, וזה היה גורם חורבנה
ואבידתה, עכ"ל.

בברכת והערב נא וכו' שיהא דברי התורה ערבים ומתוקים בפינו
ובפיות עם בני ישראל, ונהיה אנוחנו וצאצאנו עד סוף כל הדורות
לומדי תורה, ומסיימים ברוך אתה ד' המלמד תורה לעמו ישראל.

ולדבריו מה שמברכים בלשון לעסוק בדברי תורה, הוא להראות
דדברי תורה הוא כמו עסק, כלומר שכמו שבכל עסק שאדם עוסק
בו, אינו שוכח ממנו אפילו בעת שאינו עוסק בו. כמו כן צריך להיות
התורה, שאף בזמן שאינו עוסק בו צריך לזכור ממנו, ולא לשכוח,
וע"ז מבקשים והערב נא, שיהיה מתוק בפיו שלא ירצה לעזוב אפילו
בזמן שאינו עוסק בו.

עיקר לימוד התורה הוא שיהיה מתוך שמחה והנאה

וכמו שכתב הרה"ק השם משמואל בהקדמתו לספר האגלי טל
לאביו הרה"ק מסוכטשוב ז"ע, וז"ל: ומדי דברי זכור אומר מה
ששמעתי קצת בני אדם טועין מדרך השכל בענין לימוד תורה,
ואמרו כי הלומד ומחדש חידושים ושטח ומתענג בלימודו אין זה
לימוד התורה כל כך לשמה, כמו אם היה לומד בפשיטות שאין לו
מהלימוד שום תענוג והוא רק לשם מצוה, אבל הלומד ומתענג
בלימודו הרי מתערב בלימודו גם הנאת עצמו. ובאמת זה טעות
מפורסם, ואדרבא כי זה היא עיקר מצות לימוד התורה להיות שש
ושטח ומתענג בלימודו, ואז דברי תורה נבלעין בדמו. ומאחר שנהנה
מדברי תורה הוא נעשה דבוק לתורה, ע"כ.

יש שטועים לחשוב שהלומד תורה ונהנה מלימודו, חסר בזה
בקים המצוה לשמה, כיוון שמתערב בלימודו גם הנאת עצמו. אבל
באמת אדרבה כי עיקר מצות לימוד התורה הוא להיות מתעדין
ומתענג בלימודו, וגם התענוג עצמו מצוה היא ובודאי חשוב לימוד
לשמה.

ויש להביא ראיה לזה מדברי הרמב"ם, דהרמב"ם בהלכות שופר
(פ"ק ב' הלכה ד') פסק דמצות צריכות כוונה, ואעפ"כ לגבי מצוה (הלכות חמץ
ומצה פ"ק ו' הלכה ג') כתב: "אכל מצוה בלא כוונה כגון שאנסוהו גויים או
לסטים לאכול יצא ידי חובתו". חזינן שאע"פ שהיה בעל כרחו ואכל
המצוה בלא כוונה יצא ידי חובתו.

ופי הר"ן (ראש השנה כ"ח) דבאכילת מצוה בעל כרחו, יצא ידי חובתו,
וכן במתעסק בחלבים ואכלו בלא כוונה נמי חייב, משום דנהנה
בשעת אכילתו, וכמ"ל בכל המצוות, ואם כן יש לנו ראיה שהנאה
הוא חלק המצוה.

ולפי זה, גם בדברי תורה כשהוא שמח ומתענג בלימודו, וזה נמי
חלק מן המצוה, ועל כך חולק החלק בברכה של והערב נא.

הברכה על נתינת התורה ברה סיני

וממשיך הב"ח ז"ל: אבל ברכה זו השנייה אינה כי אם ההודאה
ושבח על מה שנתן לנו תורתו כלי חסדתו מתוך האש, להורות על
קדושתה ורוחניותה, ובחר בנו מכל האומות, וקרבנו לפני הר סיני.
ולפי שהזהיר אותנו בתורתו שלא נשכח מעמד הר סיני, וכמו
שאמר בפשיטת ואתחנן (ד', ט) רק השמר לך ושמור נפשך מאוד פן
תשכח את הדברים אשר ראו עיניך וגו' יום אשר עמדת לפני ה'
אלקיך בחורב וגו' ותקרבון ותעמדון תחת ההר וההר בוער באש
וידבר ה' אליכם מתוך האש וגו' לפיכך צריך לטוין בברכה זו

תנו בבוד לתורה

משא מרן רבנו זיע"א
במעמד נעילת חג השבועות שנת תשע"א

ויש לפרש על פי דברי הרשב"א שכתב, שרבי טרפון ויהודה בן נחמיה חלקו 'בטעם' איסור התקרה קודם לשתי הלחם, שליהודה בן נחמיה הוא משום איסור חדש, אבל לרבי טרפון אינו מטעם איסור חדש, אלא משום איסור אחר. ולכן, לא היה יכול רבי טרפון להרץ את החילוק דהוה מכלל, דזה מודעים רק אם טעם האיסור הוא משום חדש.

ומשום כך היה נענש יהודה בן נחמיה בחומרה כזו, על שלא ידע להעריך את דעת רבו, שעוד בטרם הבין את הקשיא שהקשה רבי טרפון, כבר תירץ לו, וצוהו פניו של יהודה בן נחמיה על שהשיב אותו. ולשיטת רבי טרפון לא תירץ כלל, רק שלא הבין דבריו, ולכן אמר רבי נחמן בר יצחק: לדברי יהודה בן נחמיה, כי מחולק הוא עם שיטת רבי טרפון.

בימי קבלת התורה צריך ביותר ליהדר בכבוד ת"ח

ולפי זה טובן מדוע כתב לנו הגמרא באיזה זמן אירע מקרה זה, שאמרו: אמר רבי יהודה ברבי אלעאי אותו הפרק פרס הפסח היה, כשעליתי לעצרת שאלתי אחריו יהודה בן נחמיה היכן הוא, ואמרו לי נפטר והלך לו - כי רצו לגלות לנו, שכידוע טח תלמידי ר' עקיבא בימים אלו, על עונם שלא נהגו כבוד זה בזה. והטעם שמתו דוקא בימים אלו, כי בימים אלו שיעומדים לפני קבלת התורה, הקב"ה מקפיד ביותר על כבוד תלמידי חכמים, ולכן נענשו תלמידי רבי עקיבא, ומהאי טעמא שפיר נענש גם יהודה בן נחמיה באותו פרק, כי היה צריך שיהיה לו כבוד למוסרי התורה.

ובאמת לכל אחד יש את האחריות לקבל התורה מהדורות הקודמים ולמסור להדורות הבאים, וזהו הלימוד טכאן, שצריך לקבל התורה ממוסרי התורה שבכל דור דור, ולמסור לדורות הבאים, וצריכים לכבד את דברי הרב, וכן הרב צריך למסור את דברי התורה לבנים ולתלמידים, ולא לדחות שום בחור, אלא כל מי שרוצה ללמוד צריכים לקבלו בשיבה.

החיוב על כל אחד להיות ממקבלי התורה ומוסרי התורה

וכמו שאמרנו לפרש את דברי המשנה (אבות פ"א ט"א) משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים וכו', דלכאורה מזה השייכות ענין זה, למסכת אבות שהיא דברי מוסר.

ואפשר לומר על דרך המוסר, שהמשנה באה ללמדנו שכשם שמשנה קיבל התורה ומסרה ליהושע, ויהושע מסרה לזקנים, וכך זה המשיך דור אחר דור - כך גם אנו אחראים בעצמינו לדאות שהתורה תימסר דור אחר דור, וכל אחד בכלל ישראל חייב בזה כפי יכולתו, בין אם זה ע"י הרבצת תורה או ע"י החזקת תורה או ע"י עיסוק בענייני הציבור, אולם על כל יחיד ויחיד מוטל האחריות לדאות שהתורה תמשיך ותימסר מדור לדור. ובכלל זה החובה לכל אחד שאם יכול לייסד ולהקים ישיבות קדושות, מוטל עליו החיוב לקיימו.

וצריך לדעת שכל מטרתו ותכליתו של ישיבה הוא אך ללמוד תורה, ולכן אינו נכון מה שמקיימים ישיבות רק לבחורים טובים ומצוינים, לא מוזן ראיתי 'מודעה' של ישיבה הקוראת לעצמה "ישיבה לבני עליה ומצוינים" - לא זו הדרך ולא זו השיטה ביהדות, אלא צריך להשתדל ולעבוד עם כל סוגי הבחורים, ולנסות לעשות את טולם בני תורה ותלמידי חכמים, כל אחד כפי יכולתו, וכפי שראיתי אצל רבותי זצ"ל.

והגם שבאמת בני עליה הם מועטים כלשון חז"ל (סנהדרין פ"ג ט"ז) טבל מקום הרי משנה מפורשת שנינו (אבות פ"א ט"ז) 'זהו עמדתו של רביה, הרי

תנן במשנה (מנחות ס"ח): העומר היה מתיר במדינה, ושתי הלחם במקדש, אין מביאין מנחות וביכורים ומנחת בהמה קודם לעומר, אם הביא פסול, קודם לשתי הלחם לא יביא, אם הביא כשר.

ביאור המשנה: העומר שהביאו למחרת הפסח היה מתיר את החדש מחמשת מיני דגן במדינה, ושתי הלחם הבאים בעצרת היו מתירים את החדש במקדש, להביא ממנו מנחות נסכים וביכורים, בין מסיני דגן ובין מפירות האילן והיצא מהם. ולפיכך, אין מביאין מנחות וביכורים ומנחת נסכים של בהמה קודם לעומר, ואם הביא קודם לעומר הרי זה פסול. קודם לשתי הלחם לא יביא מן החדש, ואם הביא מן החדש אחר העומר וקודם לשתי הלחם כשר.

ואיתא בגמרא: יתיב רבי טרפון וקא קשיא ליה, מה בין קודם לעומר לקודם שתי הלחם, אמר לפניו יהודה בר נחמיה לא, אם אמרת קודם לעומר שכן לא הוה מכללו אצל הדיוט, תאמר קודם לשתי הלחם שהוה מכללו אצל הדיוט, שתק רבי טרפון, צהבו פניו של רבי יהודה בן נחמיה, אמר לו רבי עקיבא יהודה צהבו פניך שהשבת את זקן, תמהני אם תאריך ימים, אמר רבי יהודה ברבי אלעאי אותו הפרק פרס הפסח היה, כשעליתי לעצרת שאלתי אחריו יהודה בן נחמיה היכן הוא, ואמרו לי נפטר והלך לו.

ביאור דברי הגמרא: רבי טרפון ישב והקשה מה החילוק בין הדין של חדש קודם לעומר שהוא פסול, לחדש קודם שתי הלחם שהוא כשר. אמר לפניו יהודה בר נחמיה, אם אמרת במנחות שהביאם קודם לעומר, שכן עדיין לא הוה חדש מכללו אצל הדיוט, ולפיכך פסול הוא לבגו, א"כ תאמר קודם לשתי הלחם, שמועד החדש מכללו אצל הדיוט, שכבר הוה לו על ידי העומר, שתק רבי טרפון, ויהודה בן נחמיה שמת, אמר לו רבי עקיבא, יהודה האם אתה שטח משום שהשבת את הזקן, תמהנו, אם תאריך ימים. אמר רבי יהודה ברבי אלעאי, שדבי עקיבא אמר לו כן שתי שבתות קודם לפסח, וכשעלה לבית המקדש לדגל שאל היכן הוא יהודה בן נחמיה ואמרו לו "נפטר והלך לו".

גודל הזהירות בכבוד הרב

ולכאורה תמוה מפני מה שתק רבי טרפון ולא תירץ כדברי יהודה בן נחמיה, שחילק באופן פשוט ממש - שקודם לשתי הלחם הוה מכללו. ועוד יש להבין מדוע נענש יהודה בן נחמיה כל כך על זה שענה לדברי רבו. וביותר יקשה דהלא משיכה הגמ' אמר רב נחמן בר יצחק לדברי יהודה בן נחמיה נסכים, ביכורים שהקריבם קודם לעומר כשירין, פשיטא, מהו דתימא התם הוא דהוה מכללו אצל הדיוט, אבל הכא דלא הוה מכללו לא, קמ"ל, כל שכן הכא דלא איתסר כלל. דמשמע שיש כאן ב' שיטות, שכן לדברי יהודה בן נחמיה הוא כך, אבל רבי טרפון לא היה סובר כמותו.

שיש חיוב ללמד את סולם - גם אם לא יתעלו להיות בגדר 'בני עליה' טמש.

אנו המקבילים את פני המלך בדורנו

ואף על פי שאנחנו אנשים פשוטים, נוטל גם עלינו המצוה לקבל מהדור הקודם ולמסור להדורות הבאים. וכמו שהמשילו מרן **החפץ חיים** ז"ע במשל למה הדבר דומה, למלך שנסע לבקר בכל הכרכים והעיירות במדינתו, וכשמוגיע לעיר הגדולה יוצאים כל שרי הממשלה בעיר זו, והשר הגדול של אותו העיר יוצא לפני כולם ומקבל את פני המלך. אולם כשמוגיע לכפר קטן שתחת ממשלתו, שדרים שם רק חמישים איכרים פשוטים, אזי האיכר הגדול שכולם הוא היוצא לקראת המלך לקבל את פניו, והוא כבודו.

וכן הוא הדבר כאן, שלא יאמר האדם מה אני חשוב למסור התורה. לא נכון הוא, כי אנו כמו האיכר הגדול הגר בכפר, שכבודו של המלך בכך שהוא יוצא לקבל את פניו. כן אנחנו שכינים אנו גרים בעולם השפל הזה, הדומה לכפר קטן, אולם גם אנחנו, האיכרים הפשוטים, צריכים להיות מסורי התורה לדורות הבאים.

לבנות מוסדות תורה ולא להתרשל כי הרי גאולה קרובה

חסדני שבשנת תשי"ב כשעדיין היה מרן **הגה"ק מסאטמאר** זי"ע בלונדון, אחד ששהה בה כמה שבועות בדרס מארץ הקודש לאמריקה,

זכיתי לשהות במחיצת קדשו בשבת קודש פרשת ראה תשי"ב, ובאותה שעה כלל ישראל עדיין לא היו מיושבים ומבוססים במקומות התגוררות ראויים, דיבר אז מרן **הגה"ק מסאטמאר** זי"ע בסעודה שלישית, ובסיום דבריו הטהורים השמיע עוד דברי חיזוק ביהדות ובחינוך הבנים, ובין הדברים אמר, שבכל יום אומרים "אני מאמין באמונה שלימה בביאת המשיח ואני ע"פ שיתמנה עם כל זה אחכה לו בכל יום שיבוא", כלומר שאנו מצפים בכל יום שמשיח יגיע, ובדאי אחרי מלחמה כזאת יבוא משיח צדקנו בקרוב - ואף על פי כן צריכים להתחזק ולבנות מחדש תלמודי תורה ומקצועות וכל צרכי הדת בכל עיר ועיר, מפני שכאשר התחבר הוא על חיזוק היהדות, אין להאמין ולסמוך על ביאת המשיח, וצריכים תיכף ומיד לעשות זאת בכדי להחזיק את עצמנו לעת עתה.

ודבר זה צריכים כבר לדעת מימי הנעורים, כי כשיגיעים שנוטל עלינו למסור התורה להדורות הבאים, אזי מה שאנו מקבלים מהדור הקודם יש לה משמעות אחרת, מפני שאנחנו יודעים שצריכים לקבל את התורה מהם, כדי למסור להדורות הבאים, והוא הלימוד מרגע הצעירות. יעזור השי"ת שנזכה לקבל את התורה כראוי, ונזכה להיות מטקבלי התורה מהדור הקודם, וממסרי התורה לדורות הבאים, ונזכה בקרוב ליגאל בגאולה השלימה בב"א.

צריכים להיות חכם לדעת מתי להשתמש במידת הענוה

רבי מאיר אומר כל הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה וכו' ומלבשתו ענוה (משנה א).

שמעתי ממרן **הגה"ק מסאטמאר** זי"ע פשוט ואתחנן תשכ"ה (מחזור מלחון) על הא דאיתא במשנה (משנה ט) כי הקב"ה משלם שכר מידה במידה, ומשום שיוסף הצדיק שהיה גדול שבאחיו עסק בקבורת יעקב אביו, לכך זכה שמשנה רבינו שוהה הגדול שבישראל עסק בקבורתו. דמבאר מזה שרק גדול הדור היה ראוי להתעסק בעצמות יוסף. ולכאורה לפי זה, לפי גדל מידת ענוותנותו של משה רבינו "מכל האדם אשר על פני האדמה" (מסעי יב, ג), לא היה לו להתעסק בעצמו בעצמות יוסף, אלא להניח את הדבר לזולתו, כיון שהענין הזה שייך רק לגדולים.

אולם באמת חוץ מזה שוהה משה רבינו צדיק חסיד וקדוש, עוד היה חכם ביותר, וחכמתו היתה שידע תמיד מתי להשתמש באיזה מידה, ולפיכך הגם שוהה עניו מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה, והחזיק עצמו לשפל אנשים, מכל מקום כאשר נגע הדבר בכבודו של יוסף הצדיק שרצה השי"ת שרק הגדול שבישראל יתעסק בקבורתו, הרגיש משה רבינו ע"ה בנפשו שהוא צריך להתעסק בזה. ומעתה שפיר דרשו עליו "חכם לב יקח מצוות", כי מפני מעלת החכמה שהיתה בו, היה יודע מתי להשתמש גם במידות הסותרות כפי הצורך, ולכן עם כל הענוה שהיתה טבועה בקרבו, הלך להתעסק בארוננו של יוסף.

ויש להוסיף על דבריו שיסוד זה כתב גם **ביתפארת ישראל** אהא דתנן (שם) דבי מאיר אומר כל הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה וכו' ומלבשתו ענוה, וביאר שהמחיצות הם כמלבש, והיינו שהלומד לשינה זוכה שהענוה תהיה אצלו כעין 'מלבש', שפעמים לובשו ופעמים פושטו.

וכעין זה פירש **השבט סופר** (פירוש שו"ת ואת חזקת חסד, פרשת אמר וזה אמר אל



פרקי אבות

לומדי התורה הם מהווים חלק מן התורה עצמה

שנו חכמים בלשון המשנה, ברוך שבחר בהם ובמשנתם. (משנה א). בפשטות הסוגה, ברוך הקב"ה שבחר בשני דברים, בחז"ל, ובמשנתם שלמדו. אולם בספר **'דברי שיר'** להגאון **רבי שמואל יוסף ראבינאו** זצ"ל מבאר שהכל אחד, והסוגה, ברוך הקב"ה שבחר בהם ובמשנתם, דהיינו שבחר בחז"ל שהיו כמו משנתם, והיינו שהם ומשנתם היה חד, ולא דרשו דברים שלא קיימו, אלא קיימו מה שדרשו.

והנה דכירנא כד הוינא טליא, ו**אמאמר** זצ"ל מסר שיעור ב'פרקי אבות', אף שאיננו זוכר תוכן דבריו ומה שדרש, אבל זוכר אני האין שהדגיש בלהט תיבת 'בהם', ולכאורה רצה להדגיש בזה שגם בחכמים עצמם בחר הקב"ה - כיון שמקיימים משנתם, ולא רק שבחר במשנתם. ועל זה הדרך יש לפרש ולהעמיס בכוננת לשון ברכות ההפטרה 'אשר בחר בנביאים טובים', היינו שבחר בנביאים אשר המה טובים בעצמם, דהיינו שמקיימים את מה שאומרים.

וסיפר האדמו"ר **הרה"ק רבי יענקלעל מפשעווארסק** זי"ע שפעם היה ויכוח בין **הרה"ק הדברי חיים מצאנז** זי"ע ובין מחותנו **הרה"ק האמרי טעם מדזיקוב** זי"ע בדבר הלכה (ראה שולח דברי חיים ורב חיים סי' לה), ושלה **הרה"ק מדזיקוב** זי"ע שליח שישאל את **הדברי חיים** זי"ע היכן כתוב בשולחן ערוך כדעתו, ודראה **הדברי חיים** על לבו ואמר: "דא שטייט עס, אין מיד, און איך בין די תורה" (וכן זה כתוב בזהב, ואני הא תורה).

הספד) מאמר חז"ל (שם קד) איזה תלמיד חכם, המקפיד על חלוקה לחופס, היינו שיועד לחק את מידותיו פעמים בכה ופעמים בכה כפי הצורך.

ועל דרך זה מבאר מנחם הכהן סופר ז"ל (שבת קד) הא דאיתא בגמרא (שם) אמרו ליה רבנן לרבי יהושע בן לוי, אתו דרדקי האידינא לבי מדרשא ואמרו מילי דאפילו בימי יהושע בן נון לא איתמר כותיהו, אל"ף ב"ת - אל"ף בינה וכו', נ"ן כפופה נ"ן פשוטה - נאמן כפוף נאמן פשוט (אדם כשר צריך להיות כפוף תענו, וסופו להיות פשוט חקף לעולם הבא. וי"ו) וכו', צדי"ק כפופה צדי"ק פשוטה - צדיק כפוף צדיק פשוט. היינו נאמן כפוף נאמן פשוט, הוסיף לך הכתוב כפיפה על כפיפותו. עד כאן. ויש להבין מהו המכונה 'דאפילו בימי יהושע בן נון לא איתמר כותיהו'.

ומבאר החתם סופר על פי מה דאיתא בגמרא (שם קד) שכאשר נפטר יהושע בן נון לא ספדו אותו הזקנים כהלכה והקפיד עליהם הש"ת, ויש להבין למה באמת לא ספדוהו כראוי וכנכון, אמנם הביאור בזה הוא, כי הגה איכא נ"ן כפופה ונ"ן פשוטה, היינו שלפעמים צריך הנאמן לילך בכפיפה ולפעמים צריך הוא לילך בפשיטות, כלומר: לפעמים צריך המנהיג להתנהג בשפלות ובענינות ולפעמים צריך להתנהג בעוז ובתקיפות. והנה משה רבינו נאמר עליו בכל ביתי 'נאמן הוא', והיה 'נאמן כפוף', וכפי שהעידה בו התורה 'זהאיש משה עניו מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה', אבל יהושע בן נון, הגם שלעצמו היה עניו ונאמן כפוף' (וכאיתא בתוספתא יתכן במדרש י"ג, טז), מכל מקום בהנהגת בני ישראל נצטוו מאת המקום להיות 'נאמן פשוט', כדאיתא (סנהדרין ת) שאמר לו הקב"ה: 'טול מקל וחק על קדקדך! והנה הזקנים שראו את הנהגת משה רבינו בדרך של 'נאמן כפוף', לא יכלו להסתגל להנהגת יהושע בן נון בדרך של 'נאמן פשוט', וחשבו אותו למתנאה, על כן לא הספידוהו כראוי. וזהו שאמרו רבנן לרבי יהושע בן לוי: אתו דרדקי האידינא לבי מדרשא ואמרו מילי דאפילו בימי יהושע בן נון לא איתמר כותיהו, היינו שגילו התינוקות את טעם דרכו של יהושע בן נון, מה שלא הבינו הזקנים שבאותו הדור, שהיה זה מפני שלפעמים צריך המנהיג להיות בגדר 'נאמן כפוף', ולפעמים בגדר 'נאמן פשוט'. ומסיים שם החתם סופר ברעיון נפלא, שיתכן שמטעם זה נקרא 'יהושע בן נון בחיד"ק תחת הב"ת, לרמזו שיהושע הבין את הנ"ן, כלומר שידע שיש בג"ן ב' בחינות, לפעמים 'נאמן כפוף' ולפעמים 'נאמן פשוט'.

וכזה מבאר ברבינו יונה אהא דתנן (אבות פ"ה משנה יא) 'קשה לבעוס

ונח לרצות - חסיד, ולכאורה מהו חסידותו, הרי עדיף שכלל לא יבעוס. ומבאר שם, שלפעמים צריך האדם לבעוס, בכדי לקנא קנאת ה' כפינוחם, ולכן אמר התנא רק 'קשה לבעוס', דהיינו שקשה לו לבעוס, אבל כשצריכים משתמש הוא גם במידת הכעס, עיין שם בדבריו.

וכענין זה מבאר מנחם הכהן ז"ל בדברי יואל (פירוש חיי שרה ז"ל ואמרו זקן) הא דתנן (שם פ"ה משנה כב) 'הפך בה והפך בה דכולא בה ובה תחול, דקאי על עבודת המידות, והיינו שבעניני המידות לפעמים צריך האדם להתנהג בכה ולפעמים בכה, וזהו חרמו 'הפך בה והפך בה', היינו לפעמים תנהג כך ולפעמים כך, 'דכולא בה' - שודי כל ההפכות וכל המידות כלולים בתורה הקדושה, והכל נרמז בה, ומטילא כאשר תעמיק עיוןך בתורה תמצא שודי כל ההפכים שם. ושמוא יאמר האדם, איך אדע מתי אתנהג כך ומתי אתנהג אחרת, על זה אמר התנא 'בה תחול, כלומר: תסתכל בתורה הקדושה, ותתבונן בדעת תורה האמיתית, והיא תאיר עיניך לידע אימתי להשתמש במידה זו ואימתי בהפסה [וכבר אמר הגאון הגדול רבי אלהן וסרמן זצוק"ל ח"ד משמיה דרביה מנחם הכהן חיים ז"ל שכל דבר כתוב בתורה הקדושה, אלא שצריכים לידע היכן זה כתוב...].

שמעתי מהגאון רבי לייב לאפיאן זצ"ל בדרך צחות בשם הגר"ח מטעלה זצ"ל, שכשהיה בחון בחור במסכת בבא קמא היה שואלו בתחילה בסוגיא דפרה מטמא טומאת אוכלים' (ט"ז), והיה אם ענה שכיון שאין זה מענין עיקר המסכת - לכן לא עיין בזה כדבעי, היה שואלו בעניני צדקה הנזכרים במסכת זו (ט"ז, ס"ז, ל"ז, קט"ז), אולם כמובן שגם על זה באה תשובתו שאין זה מ"עיקר" המסכתא ואינו יודע... פעם אמר בצחות: עתה הנני מבין מהי כוונת המשנה אבות כל הלומד תורה לשמה וזכה לדברים הרבה, היינו כי הלומד לשמה - לומד כדבעי, ואז זוכה לידע "דברים רבים" גם כאלו שאינם מעיקר המסכת...

פעם הגיע אלי אברך וביקש להבחין על 'זורה דעה', התחלתי לבחון אותו בהלכות שחיטה, אך הוא אמר לי שכיון שאין בדעתו להיות שוחט, לפיכך לא למד הלכות אלו שאינם נוגעות לו למעשה כאב לי לשמוע תשובה כזאת, אבל לא ידעתי כיצד אוכיחני שאינו צודק, והנה תוך כדי המבחן והדיבור בינינו, שאל אותי: מה דין אוכל שהיה תחת המיטה - האם אסור לאוכלו, אמרתי לו: דא האסטו (וסאן תשומין) כי דבר זה כתבו הפוסקים (ועל שבת יקב וזב ס' ק', חיי אדם מ"ב ב' ס"ג ב') דמוכח הוא מדברי הבית יוסף שכתבא במ"ז בהלכות שחיטה' (ס"א ו' סק"א) דבדיעבד מותר.

התנאים הגלויים נדרים על ידי ידידת הנכבד החזק ווייס הה"ח רבי שמואל ה"ח רבי אהרן פריימאן זצ"ל מל"ב ע"ו סיון תשע"ז ת.נ.צ.ב.ת. הנחת ק"י בני משפחתו ח"ו זכות הרבים תעמוד להם להתברך בסליח כל שאלות ליבם לטובה ולא תמוש טובה וזכרה סביבם לעולמים.	התנאים הגלויים נדרים על ידי ידידת הנכבד יצחק ווייס הה"ח רבי שמואל הה"ח רבי אהרן פריימאן זצ"ל מל"ב ע"ו סיון תשע"ז ת.נ.צ.ב.ת. הנחת ק"י בני משפחתו ח"ו זכות הרבים תעמוד להם להתברך בסליח כל שאלות ליבם לטובה ולא תמוש טובה וזכרה סביבם לעולמים.
---	--

התנאים הגלויים נדרים על ידי ידידת הנכבד החזק ווייס הה"ח רבי שמואל הה"ח רבי אהרן פריימאן זצ"ל מל"ב ע"ו סיון תשע"ז ת.נ.צ.ב.ת. הנחת ק"י בני משפחתו ח"ו זכות הרבים תעמוד להם להתברך בסליח כל שאלות ליבם לטובה ולא תמוש טובה וזכרה סביבם לעולמים.	התנאים הגלויים נדרים על ידי ידידת הנכבד יצחק ווייס הה"ח רבי שמואל הה"ח רבי אהרן פריימאן זצ"ל מל"ב ע"ו סיון תשע"ז ת.נ.צ.ב.ת. הנחת ק"י בני משפחתו ח"ו זכות הרבים תעמוד להם להתברך בסליח כל שאלות ליבם לטובה ולא תמוש טובה וזכרה סביבם לעולמים.
--	--

יד"ל ע"י מערכת "משולחנא דמלכא"

לתרומות והנצחות, הערות והארות

טל' 077-470-1746 | פקס 043-13-66-13

